

## تحمیدیه

حمد و سپاس خداوندی را سزااست که همه گویندگان از مدح و ثنای او عاجزند (توانایی مدح و ثنایی که لایق ذات او باشد ندارند، و از این رو است که حضرت سیّد المرسلین صلی الله علیه و آله فرمود: " لَا أَحْصَى ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ " یعنی مرا توانایی مدح و ثنای تو نیست، تو خود باید ثناگوی ذات اقدس خود باشی) و شمارندگان و حساب‌گران از شمارش نعمت‌ها و بخشش‌های او در مانده (زیرا نعمت‌ها و عطا‌های حق تعالی غیر متناهی و آخری برای آن‌ها متصور نیست).<sup>۱</sup>

سپاس خداوندی را که سخنوران از ستودن او عاجزند و حساب‌گران از شمارش نعمت‌های او ناتوان و تلاشگران از ادای حق او در مانده‌اند.

سپاس خدایی را که افکار ژرف‌اندیش، ذات او را درک نمی‌کنند و دست غواصان دریای علوم به او نخواهد رسید. پروردگاری که برای صفات او حد و مرزی وجود ندارد و تعریف کاملی نمی‌توان یافت و برای خدا وقتی معین و سرآمدی مشخص نمی‌توان تعیین کرد.

ستایش خداوندی را که لباس عزت و بزرگی پوشید و آن دو را برای خود انتخاب کرد و از دیگر پدیده‌ها باز داشت.

و در آخر ...

حمد خدایی را که هنر زیبایش را در تمام عالم به تصویر کشیده است و هنرمندان را به تفکر در زیبایی‌های کتاب آفرینش دعوت کرده است.

---

۱- شریف الرضی، محمد بن حسین - فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه (فیض الإسلام)،

مؤسسه چاپ و نشر تألیفات فیض الإسلام - تهران، چاپ: پنجم، ۱۳۷۹ ش.

## تقدیم

به بهانه هستی؛ دختر نبوت، همسر ولایت، مادر آفتاب فاطمه زهرا علیها السلام

و به پیشگاه مقدس قطب عالم امکان حضرت بقیه الله ارواحنا لتراب مقدمه فدا

## تقدیر و تشکر

خالصانه و صمیمانه‌ترین تحیات و درودها را تقدیم می‌دارم به محضر تمام بزرگانی که حق استادی را بر بنده داشته‌اند و از مؤسس محترم مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن الزهرا علیها السلام، حجه الاسلام و المسلمین حلاجی مفرد (دام عزه) و بانی خیراندیش حاج زینل زاهدی و استاد راهنمای ارجمند، حجه الاسلام و المسلمین عبدالرضا زاهدی و استاد مشاور محترم، جناب آقای نجاتی و معاون پژوهش، سرکار خانم سبزواری تقدیر و تشکر می‌نمایم. امید که خداوند جزای خیر به آنان دهد.

## چکیده

بدون شک قرآن کریم به عنوان کلام الهی و معجزه جاویدان پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم)، کتابی است که هدایت و راهنمایی انسان‌ها را برعهده دارد. هرچند قرآن کتاب داستان نیست، اما بسیاری از سرگذشت‌های اقوام را به طرز زیبا و جذاب بیان کرده‌است. در این اثر سعی شده، از نگاهی تازه به جنبه‌های هنری و نقش‌آفرینی افراد در زوایای هنری قصص حضرت ابراهیم (علیه السلام) پرداخته شود و در قالب مفهوم‌شناسی قصه به ویژگی‌های آن مانند گزینشی، پراکندگی و انواع قصه به شکل داستان پیامبران، اشخاص، حوادث و جنبه‌های هنری و اجزای داستان اشاره دارد.

در این تحقیق شخصیت حضرت ابراهیم (علیه السلام) با پردازش هنری در قالب شخصیتی پر جنب و جوش و قهرمانی بت‌شکن به خوبی به تصویر کشیده می‌شود؛ حضرت ابراهیم تنها شخصیت داستان نیست بلکه در این داستان شخصیت‌های دیگری مانند چند نوع پرنده هم وجود دارد و عناصر طرح و فضای حاکم بر داستان از قبیل رابطه علی - معلولی میان حوادث زندگی حضرت ابراهیم (علیه السلام) از قبیل مهاجرت به مصر و تولد اسماعیل در کنار عنصر بسیار قوی و پر رنگ «گفتگو» مانند گفتگوی ابراهیم با آزر و گفتگوی ابراهیم با پسرش در قالب گفتگوی بیرونی یا درونی یا غیبی که از برجستگی ویژه‌ای برخوردار است و عنصر غافلگیری و زاویه دید و اندیشه و سبک تعبیر از دیگر موارد جلوه‌های هنری داستان به‌شمار می‌رود. این تحقیق از روش تبیینی بهره برده است.

**کلید واژه:** داستان‌پردازی، قصه، زاویه دید، هنر، جلوه‌های هنری

## فهرست مطالب

|                                             |    |
|---------------------------------------------|----|
| مقدمه.....                                  | ۱  |
| بخش اول: مباحث مقدماتی.....                 | ۳  |
| فصل اول: کلیات.....                         | ۴  |
| ۱-واژگان کلیدی.....                         | ۵  |
| ۲- بیان مساله.....                          | ۶  |
| ۳- علت انتخاب موضوع، اهمیت و فایده آن.....  | ۶  |
| فائده:.....                                 | ۷  |
| ۴- پیشینه موضوع تحقیق.....                  | ۷  |
| ۵-سوالات تحقیق.....                         | ۸  |
| سؤالهای اصلی:.....                          | ۸  |
| سؤالهای فرعی:.....                          | ۸  |
| ۶-فرضیه تحقیق.....                          | ۸  |
| فرضیه:.....                                 | ۸  |
| پیش فرض:.....                               | ۸  |
| مفاهیم و متغیرها:.....                      | ۸  |
| ۷-روش تحقیق.....                            | ۹  |
| ۸-ساختار تحقیق.....                         | ۹  |
| ۹- محدودیت‌ها، مشکلات و موانع تحقیق.....    | ۱۰ |
| فصل دوم: مفهوم شناسی و ابعاد هنر و قصه..... | ۱۱ |

۳۲. ذهنی تهرانی، ابن باویه محمد بن علی، ذهنی تهرانی، محمد جواد، کتاب ترجمه علل الشرایع، انتشارات مومنین، چاپ اول، قم، ۱۳۸۰.
۳۳. سید قطب، التصوير الفنی فی قصص القرآن، دارالشروق، بیروت، بی تا.
۳۴. شاکر، محمد کاظم، قرآن درآینه پژوهش (مقالات علمی-پژوهشی فارغ التحصیلان دکتری تخصصی (ph.D)، ناشر: هستی نما، چاپ و صحافی: نگارش، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۳.
۳۵. صفی، سید محمد، کتاب قصه های قرآن، چاپ: بامشخصات حاضر، چاپ اول، ناشر: انتشارات اهل بیت، چاپ: فروردین قم.
۳۶. طباطبائی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، مترجم: موسوی همدانی، حجه الاسلام والمسلمین سید محمد باقر، ج ۴، محل چاپ: چاپخانه دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه حوزه علمیه قم.
۳۷. طبرسی، ابن الحسن، ترجمه مجمع البیان فی التفسیر القرآن، ترجمه سید هاشم رسولی محلاتی، ج ۱۲، انتشارات فراهانی، تهران، ج ۱۰، س ۱۳۵۱.
۳۸. طیب، عبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، انتشارات اسلام، تهران، ج ۷، س ۱۳۷۸.
۳۹. عاملی، ابراهیم، تفسیر عاملی، انتشارات صدوق، تهران، ج ۵، س ۱۳۶۰ ش.
۴۰. عباس نژاد، حجت الاسلام محسن، قرآن، ادب و هنر، چاپ: اول، ناشر: مؤسسه انتشارات بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۵ ش.
۴۱. فرات کوفی، ابوالقاسم، تفسیر فرات کوفی، ناشر: سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، چاپ: تهران، ۱۴۱ ق.
۴۲. فرهیخته، نورالدین، کتاب دانسته ها و ندانسته ها تاریخ هنر، ناشر: انتشارات پویش تلفن ۶۶۴۱۵۸، چاپ اول آندره لورو-گوران.

۴۳. فولادوند، محمد مهدی، آفرینش هنری در قرآن، چاپ دوم، انتشارات بنیاد قرآن، آبان ماه ۱۳۶۰.
۴۴. فهری زنجانی، ابن باویه محمد بن علی، الخصال، انتشارات: علمیه ی اسلامیة، تهران، بیتا، چاپ اول، ج ۱.
۴۵. قرائتی، محسن، تفسیر نور، چاپ: تهران، ناشر: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، س ۱۳۸۳ ش.
۴۶. قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۶، چاپخانه: حیدری، ناشر: نشر دارالکتب الاسلامیه، س ۱۳۸۱ هـ ش.
۴۷. کاشانی، محمد بن مرتضی، تفسیر المعین، چاپ: قم، ناشر: کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی، س ۱۴۱۰ ق.
۴۸. کریمی حسینی، سید عباس، تفسیر علین، چاپ قم، ناشر: انتشارات أسوه، س ۱۳۸۲ ش.
۴۹. کوربن، هانری، تاریخ فلسفه اسلامی، مترجم: دکتر جواد طباطبایی، لیتوگرافی: افشین، چاپ: رودکی، انتشارات: کویر.
۵۰. کامکاری، کامبیز، افروز، غلامعلی، مبانی روان شناسی هوش و خلاقیت، چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
۵۱. گشایش، فرهاد، تألیف بخش و وقایع نگاری تاریخ ایران: نفی، بهرام، «تاریخ هنر»، انتشارات مارلیک با همکاری انتشارات عفاف، مصصح: محسنی، حسین، چاپ: دوازدهم، س ۱۳۸۸ هـ ش.
۵۲. ولویون، گوستا، تمدن اسلام و عرب، مترجم: آقای سید هاشم حسینی، انتشارات اسلامیة، س ۱۳۴۷.
۵۳. مدرسی (مترجمان)، تفسیر هدایت، جلد ۱۰، چاپ: مشهد، ناشر: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، س ۱۳۷۷ ش.

۵۴. محدثی، جواد، هنردر قلمرو مکتب، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپخانه دفتر تبلیغات اسلامی، نوبت چاپ: سوم، زمستان س ۱۳۷۶.
۵۵. مددیور، محمد، حکمت اُنسی و زیباشناسی عرفانی هنر اسلامی، چاپ: سوره، ناشر: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
۵۶. -----، -----، آشنایی با آرای متفکران درباره ی هنر، چاپ دوم، انتشارات سوره ی مهر، تهران، س ۱۳۸۸.
۵۷. مرزبان، پرویز، خلاصه تاریخ هنر، چاپ: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ سوم، س ۱۳۷۳.
۵۸. مصطفوی، حسن، تفسیر روشن، چاپ: تهران، ناشر: مرکز نشر کتاب، س ۱۳۸۰ ش.
۵۹. مطهری، حاج شیخ مرتضی، تماشاگاه راز، تدوین: عبدالعظیم صاعدی، چاپخانه سپهر، تهران، چاپ اول، س ۱۳۵۹.
۶۰. معتمدی، احمد رضا، مبانی هنر موعود، چاپ اول، انتشارات برگ، چاپخانه مازیار، س ۱۳۶۸.
۶۱. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، جلد ۵ و ۱۳، چاپ ۳۶، ناشر: دارالکتب الاسلامیه، چاپخانه سرور، س ۱۳۸۶.
۶۲. -----، -----، قصه های قرآن، تدوین حسین حسینی، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوم، س ۱۳۸۱ ش.
۶۳. مک کی، رابرت، داستان-ساختار-سبک و اصول فیلمنامه نویسی، ترجمه محمد گذرآبادی، انتشارات هرمس، چاپ چهارم، س ۱۳۸۸.
۶۴. ملبوبی، محمد تقی، تحلیلی نواز قصص قرآن، چاپخانه سپهر، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر تهران، س ۱۳۷۶.



۶۵. مهدوی، سید سعید، نگاهی به قصه و نکات تربیتی آن در قرآن، ناشر: مؤسسه بوستان کتاب قم، چاپخانه دفتر تبلیغات اسلامی، س ۱۳۸۱ ه. ش.
۶۶. نجفی خمینی، محمد جواد، تفسیر آسان، ج ۱۱، انتشارات اسلامی، چاپ: تهران، س ۱۳۹۸ ق.
۶۷. نصیریان، حمید، کلک خیال انگیز، ج ۳، انتشارات حاجر، چاپ: باقری، س ۱۳۸۷.
۶۸. نیوتن، اریک، معنی زیبایی، ترجمه پرویز مرزبان، انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب، چاپ دوم، تهران، س ۱۳۵۰.
۶۹. وزیری، علی نقی، زیباشناسی در هنر و طبیعت، لیتوگرافی بهار، چاپ و صحافی پژمان، انتشارات: هیرمند، چاپ اول، زمستان ۱۳۶۳.
۷۰. -----، -----، زیباشناسی در هنر و طبیعت، انتشارات دانشگاه تهران، چاپخانه دانشگاه، س ۱۳۲۹.
۷۱. یونسی، ابراهیم، هنر داستان نویسی، مؤسسه ی انتشارات نگاه، چاپ هشتم، تهران ۱۳۸۴.

#### فهرست منابع عربی:

۱. الاصفهانی، الراغب، مفردات الفاظ قرآن، دارالقلم، الدارالسامیه، بیروت، تحقیق: صفوان عدنان داوودی.
۲. -----، -----، المفردات فی غریب القرآن، بیروت: مطبعة التقدیم العربی، ۱۳۹۲ م.
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۴، قاهره: دارالصادر، ۱۴۱۴ ق، ص ۳۹۳.
۴. درویش، یحیی الدین، اعراب القرآن و بیان، چاپ: سوریه، ناشر: دارالارشاد، ۱۴۱۵ ق.
۵. زمخشری، ابوقاسم محمود بن عمر، الکشاف، نشر ادب الحوزه، بی تا، ج ۴.

۶. سبزواری نجفی، محمد بن حبیب الله، کتاب ارشادالاذهان الى التفسیر القرآن، انتشارات : دارالتعارف للمطبوعات، چاپ: بیروت، ۱۳۷۴ق.
۷. شاذلی، سید بن قطب بن ابراهیم، تفسیر فی ضلال القرآن، ناشر: دارالشروق، چاپ: بیروت، قاهره، س ۱۴۱۲ق.
۸. صافی، محمود بن عبدالرحیم، الجدول فی اعراب القرآن، انتشارات دارالرشید مؤسسه الایمان، چاپ بیروت، س ۱۴۱۸ ق.
۹. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، المكتبة الاحمدیه، نجف، چاپ ۲، ۱۳۴۴ش.
۱۰. -----، فضل بن حسن، مجمع البیان، انتشارات ناصر خسرو، تهران، س ۱۳۷۲ش.
۱۱. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، ج ۲، قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۶ش.
۱۲. فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، ج ۸، چاپ دوم، قم: نشر هجرت، ۱۴۰۹ق.
۱۳. مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی، بحارالانوار، دارالاحیاء التراث العربی، بیروت، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ق.

#### سایت های اینترنتی:

۱. سایت گوگل « [eshterak1-graphic.blogfa.com/post-9.aspx](http://eshterak1-graphic.blogfa.com/post-9.aspx) ».
۲. سایت گوگل « [www.thoma.blogsky.com/1391/12/05/post-6/](http://www.thoma.blogsky.com/1391/12/05/post-6/) ».
۳. سایت گوگل « [www.thoma.blogsky.com/1391/12/05/post-6/](http://www.thoma.blogsky.com/1391/12/05/post-6/) ».
۴. سایت گوگل « [www.farsnews.com/printable.php](http://www.farsnews.com/printable.php) ».
۵. سایت گوگل « [www.farsnews.com/newstext.php](http://www.farsnews.com/newstext.php) ».